

Wyrok z dnia 9 lutego 2007 r.

I BP 15/06

Oddalenie powództwa ze względu na sprzeczność żądania z zasadami współżycia społecznego (art. 8 k.p.) następuje w granicach swobodnego uznania sędziowskiego po uwzględnieniu całokształtu okoliczności faktycznych konkretnej sprawy. Uwzględnienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem takiego orzeczenia może nastąpić tylko w przypadku szczególnie rażącego i oczywistego naruszenia art. 8 k.p.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Józef Iwulski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 lutego 2007 r. sprawy z powództwa Leszka C. przeciwko Zakładom Sieci Rybackich SA w K. o odsetki od odprawy i odszkodowania, na skutek skargi powoda o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 11 kwietnia 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2005 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Kętrzynie w sprawie z powództwa Leszka C. przeciwko Zakładom Sieci Rybackich SA w K. o odsetki od wypłaconej odprawy i odszkodowania zasądził na rzecz powoda od pozwanej kwotę 770,40 zł z ustawowymi odsetkami od 6 czerwca 2005 r., oddalając powództwo w pozostałej części.

Sąd Rejonowy ustalił, że wskutek wypowiedzenia dokonanego przez pracodawcę z dniem 31 sierpnia 2003 r. uległa rozwiązaniu umowa o pracę pomiędzy powodem a pozwaną. W następstwie wniesionego przez powoda odwołania od tego wypowiedzenia Sąd Rejonowy w Kętrzynie wyrokiem z 14 listopada 2003 r. [...], zasądził na rzecz powoda od pozwanej kwotę 35.560,50 zł tytułem odszkodowania za

niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę oraz kwotę 23.707 zł tytułem odprawy pieniężnej przewidzianej w umowie o pracę. Apelacja powoda od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z 10 marca 2004 r., a w dniu 22 kwietnia 2004 r. powodowi wydano tytuł wykonawczy. Pozwana przełała na konto powoda w dniu 24 marca 2004 r. kwotę 9.601,30 zł, a w dniu 30 marca 2004 r. kwotę 8.100 zł. Powód wezwał pisemnie pozwaną w dniu 28 kwietnia 2004 r. do zapłaty pozostałej części zasądzonych na jego rzecz i wymagalnych należności w terminie do 30 kwietnia 2004 r. W dniu 30 kwietnia 2004 r. pozwana zaproponowała powodowi zawarcie ugody w przedmiocie spłacania należności w ratach, jednak powód odrzucił tę propozycję. Postanowieniem z 14 maja 2004 r. Sąd Okręgowy wstrzymał wykonanie wyroku Sądu Rejonowego z dnia 14 listopada 2003 r. oraz wyroku Sądu Okręgowego z 10 marca 2004 r. do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. Wobec uprawomocnienia się z dniem 20 września 2004 r. wyroku Sądu Okręgowego wydanego w dniu 10 marca 2004 r. wskutek upływu terminu do złożenia kasacji, powód wezwał pozwaną w dniu 21 grudnia 2004 r. do zapłaty zasądzonych kwot. Pozwana przełała na konto powoda w dniu 12 stycznia 2005 r. kwotę 10.000 zł, w dniu 24 stycznia 2005 r. - 9.647 zł, w dniu 1 marca 2005 r. - 7.414 zł oraz w dniu 6 kwietnia 2005 r. - 10.000 zł.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Rejonowy uznał zasadność roszczenia powoda co do kwoty 770,40 zł, wskazując, że w chwili wydania przez Sąd drugiej instancji w dniu 10 marca 2004 r. wyroku oddającego apelację w poprzedniej sprawie obowiązywał art. 388 k.p.c., zgodnie z którym wyrok sądu drugiej instancji był wykonalny, mimo nieprawomocności. W ocenie Sądu Rejonowego, pozwany pozostawał w zwłoce co do zapłaty kwoty 36.061,80 zł od następnego dnia po wezwaniu do zapłaty po uprawomocnieniu się wyroku, a więc od dnia 22 grudnia 2004 r., a ustawowe odsetki za opóźnienie wynoszą 770,40 zł.

Wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2006 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie oddalił apelację powoda od powyższego wyroku. W ocenie Sądu Okręgowego, żądanie powoda zasądzenia na jego rzecz odsetek ustawowych od kwot wypłaconych mu z opóźnieniem przez pozwaną tytułem odprawy pieniężnej i odszkodowania za sprzeczne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy, stanowi nadużycie prawa podmiotowego i nie zasługuje na ochronę prawną. Żądanie powoda świadczy o braku jakiegokolwiek zainteresowania dramatyczną sytuacją pracodawcy i pozostałych pra-

owników oraz o dbaniu wyłącznie o własny interes, zwłaszcza, że powód znał trudną sytuację ekonomiczną pracodawcy, gdyż przed rozwiązaniem stosunku pracy pełnił funkcję członka zarządu pozwanej. Kondycja finansowa pozwanej spółki wymusiła wtedy konieczność zawieszenia stosowania zakładowego układu zbiorowego pracy oraz przeprowadzenie wśród załogi zwolnień grupowych, a także stała się przyczyną spóźnionego i ratalnego wypłacenia powodowi należności opiewających na znaczną kwotę, wynoszącą prawie 60.000 zł. Taka sytuacja nie znalazła jednak zrozumienia u powoda, mimo że ponosi on odpowiedzialność za kondycję finansową byłego pracodawcy z racji zajmowanego poprzednio stanowiska. Na pogarszającą się sytuację finansową pozwanej miały wpływ działania powoda, wydatkującego środki finansowe sprzecznie z zasadami racjonalnej gospodarki, na cele związane z zagranicznymi wyjazdami promocyjnymi. W dodatku, sytuacja powoda, który w umowie o pracę miał zagwarantowane prawo do odprawy, stawia go w o wiele lepszej sytuacji niż innych pracowników pozwanego.

Powód złożył skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego z dnia 11 kwietnia 2006 r. [...], w której zarzucił naruszenie art. 217 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez pominięcie środków dowodowych w postaci opinii biegłego na okoliczność ustalenia sytuacji ekonomiczno-finansowej pracodawcy oraz akt sprawy Sądu Rejonowego w Kętrzynie [...]; art. 217 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez nierozpoznanie wniosku dowodowego dotyczącego dokumentów w postaci protokołów zgromadzenia akcjonariuszy spółki oraz art. 8 k.p., przez nieuwzględnienie wyjątkowego charakteru tego przepisu i uznanie, że problemy finansowe pracodawcy uzasadniają odmowę należnego pracownikowi świadczenia. Jako przepisy prawa, z którymi wyrok jest niezgodny, skarżący powołał art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p., art. 8 k.p., art. 217 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c. W uzasadnieniu skargi powód wywiódł w szczególności, że naruszeniem prawa było oddalenie przez Sąd Okręgowy jego wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego umożliwiającej ocenę jego pracy w charakterze prezesa pozwanej spółki, a także niedopuszczenie lub nierozpoznanie wniosków dowodowych dotyczących dokumentów pozwalających na rzetelną ocenę, czy powód faktycznie przyczynił się do problemów finansowych pozwanej, w tym niezaliczenie w poczet materiału dowodowego wystąpienia pokontrolnego NIK z 3 grudnia 2004 r., mimo powołania się na niego w uzasadnieniu wyroku. Zdaniem powoda, został on

pozbawiony należnych mu odsetek ustawowych od przyznanej odprawy i odszkodowania w wyniku błędnego zastosowania przez Sąd drugiej instancji art. 8 k.p.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

W pierwszej kolejności należy rozważyć, czy dopuszczalne było żądanie powoda zapłaty na jego rzecz odsetek od wypłaconych mu przez pozwaną prawomocnie zasądzonych kwot odszkodowania i odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy. Sąd pierwszej instancji zasądził na rzecz powoda [...] stosowne kwoty odszkodowania i odprawy bez odsetek, ale też bez oddalenia powództwa w jakimkolwiek zakresie, a rozstrzygnięcie to uprawomocniło się 22 grudnia 2004 r., wskutek niezaskarżenia kasacją wyroku Sądu drugiej instancji z 10 marca 2004 r. oddalającego apelację powoda od wyroku Sądu Rejonowego. Odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem (niezasadnego) rozwiązania umowy o pracę oraz odprawa w związku z ustaniem stosunku pracy są pracowniczymi świadczeniami pieniężnymi. Dlatego na podstawie art. 359 i 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. pracownik ma prawo domagać się od byłego pracodawcy odsetek, jeżeli ten uchybił terminowi wypłaty tych świadczeń. Roszczenie o zapłatę odprawy przysługuje pracownikowi z chwilą ustania stosunku pracy. Wysokość odprawy i termin, w którym pracownik powinien ją otrzymać są z góry wiadome i dlatego obowiązkiem pracodawcy jest jej wypłacenie bez oczekiwania na wezwanie ze strony pracownika. Jeżeli odprawa nie zostanie wypłacona w dacie ustania stosunku pracy, to pracownik ma prawo domagać się od pracodawcy zapłaty odsetek za każdy dzień opóźnienia w spełnieniu tego świadczenia, a dniem, od którego odsetki się należą jest pierwszy dzień po ustaniu zatrudnienia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 27 maja 1992 r., I PZP 30/92, PiZS 1992 nr 9, s. 57 oraz wyrok z 9 kwietnia 1998 r., I PKN 508/97, OSNAPiUS 1999 nr 8, poz. 267). Inaczej jest w przypadku odszkodowania za sprzeczne z prawem rozwiązanie stosunku pracy, gdyż jest to świadczenie pieniężne uzależnione od wystąpienia przez pracownika z odpowiednim żądaniem. Dopóki pracownik nie skieruje pod adresem pracodawcy żądania zapłaty takiego odszkodowania, dopóty pracodawca nie ma obowiązku jego zapłaty, a więc nie opóźnia się ze spełnieniem świadczenia. Nie jest trafny pogląd, że odszkodowanie z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę staje się wymagalne dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku zasądzającego takie świadczenie na rzecz pracownika. Pracodawca - jeżeli wypowiedzenie było

prawnie wadliwe - jest zobowiązany do zapłaty odszkodowania na skutek wezwania pracownika, a żądanie to pracownik może zgłosić w pozwie albo wcześniej. Terminem wymagalności odszkodowania jest dzień powzięcia przez pracodawcę wiadomości o zgłoszonym przez pracownika wezwaniu do jego zapłaty. Jeżeli pracownik wcześniej nie wezwał pracodawcy do zapłaty odszkodowania, to takim dniem jest data otrzymania przez pracodawcę odpisu pozwu z żądaniem jego zapłaty (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 6 marca 2003 r., III PZP 3/03, OSNP 2004 nr 5, poz. 74 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2004 r., I PK 97/04, OSNP 2005 nr 24, poz. 389 i z 10 marca 2005 r., II PK 241/04, OSNP 2005 nr 24, poz. 393).

Odnosząc te rozważania do stanu faktycznego przedmiotowej sprawy należy stwierdzić, że powód był uprawniony do żądania ustawowych odsetek od prawomocnie zasądzonych na jego rzecz należności pieniężnych: 1) odprawy - od dnia rozwiązania umowy o pracę, czyli od 31 sierpnia 2003 r. do dnia zapłaty oraz 2) odszkodowania - od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w sprawie o odszkodowanie z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę, czyli od 5 czerwca 2003 r. do dnia zapłaty. Powód mógł wytoczyć o odsetki odrębne powództwo, gdyż nie zostały one zasądzone w poprzedniej sprawie, a nie oddalono co do nich powództwa. Poglądy Sądu Rejonowego co do wymagalności omawianych należności (opóźnienia w ich zapłacie) nie były więc trafne.

Zwrócić należy jednak uwagę, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego opiera się na odmiennej konstrukcji prawnej. Sąd ten w istocie nie rozważał problemu wymagalności świadczeń (opóźnienia w ich spełnieniu), lecz uznał, iż powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie w okolicznościach sprawy z uwagi na sprzeczność żądania z zasadami współżycia społecznego (art. 8 k.p.). Sąd Okręgowy wskazał różne fakty i oceny, które doprowadziły go do tego wniosku. Pomijając ustalenia faktyczne i oceny, które powód kwestionuje jako dokonane z naruszeniem przepisów postępowania, Sąd Okręgowy wskazał, że opóźnienie w wypłacie dochodzonych przez powoda należności było spowodowane trudną sytuacją majątkową pracodawcy i niemożnością zaspokojenia roszczeń powoda w formie jednorazowej wypłaty w wysokości prawie 60.000 zł, czyli kilkakrotnie przekraczającej średnie wynagrodzenie pracownicze. Trudna sytuacja finansowa pracodawcy i brak płynności finansowej są niewątpliwie, a w każdym razie zostały ustalone w oparciu o wskazane dowody. Bezspornym ich potwierdzeniem jest konieczność przeprowadzenia zwolnień grupowych oraz zgoda związków zawodowych na zawieszenie stosowania zakładowego układu

zbiorowego pracy. Pozwany pracodawca zmierzał do wywiązania się ze zobowiązania wobec powoda i w tym celu proponował mu ugodę rozkładającą należności na raty, na co jednak powód się nie zgodził. Przepis art. 8 k.p. ma charakter wyjątkowy, w szczególności w odniesieniu do świadczeń należnych pracownikowi, mających służyć dostarczeniu im środków utrzymania. Sąd Okręgowy zastosował go jednak do świadczeń dodatkowych, a nie do samej odprawy, czy odszkodowania. Przede wszystkim jednak Sąd Okręgowy uwzględnił nie tyle interesy pracodawcy, co ochronę miejsc pracy i świadczeń należnych innym zatrudnionym u niego pracownikom. W tej sytuacji powołanie się przez Sąd drugiej instancji na ten przepis było uprawnione, zwłaszcza że wypłacone przez pracodawcę kwoty odprawy i odszkodowania były wysokie, a pozwany w miarę swoich możliwości zapłacił je w ratach. Żądanie zapłaty odsetek, podobnie jak każde inne, może podlegać ocenie w zakresie jego zgodności z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2000 r., II CKN 665/98, LEX nr 51059), dlatego może być oddalone bądź ograniczone ze względu na te zasady, w ramach sędziowskiej swobody oceny w zależności od okoliczności konkretnej sprawy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 26 września 1969 r., III CZP 8/69, OSNCP 1970 nr 6, poz. 97).

Niezgodne z prawem w rozumieniu art. 424⁴ k.p.c. jest orzeczenie krzywdzące stronę przez rozstrzygnięcie sprzeczne z rozumianym jednoznacznie przepisem prawa regulującym określone uprawnienie lub obowiązek (por. wyroki Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2005 r., II BP 3/05, OSNP 2006 nr 21-22, poz. 323 oraz z 18 stycznia 2006 r., II BP 1/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 351) lub orzeczenie wydane w następstwie oczywistych błędów sądu, spowodowanych rażącym naruszeniem zasad wykładni lub stosowania prawa (por. wyrok z 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007 nr 1, poz. 17). Nie jest niezgodne z prawem orzeczenie oparte na przepisach, które mogą być różnie interpretowane lub stosowane na podstawie przekonujących argumentów. Przepis art. 8 k.p., podobnie jak art. 5 k.c., zawiera niedookreślony zwrot „sprzeczności z zasadami współżycia społecznego” i z tego względu jego stosowanie pozostaje w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności konkretnej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r., I PK 558/02, OSNP 2004 nr 16, poz. 283). W oderwaniu od tych konkretnych okoliczności nie można formułować ogólnych dyrektyw co do stosowania tego przepisu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 28 listopada 1967 r., I PR 415/67, OSP 1968 nr 10, poz. 210, z glosą Z. Ziemińskiego oraz uchwałę z 17 stycznia 1974 r., III PZP 34/73,

OSNCP 1975 nr 1, poz. 4; PiP 1978 nr 7, z glosami S. Sołtysińskiego i Z. Ziemińskiego). Ocena, czy w konkretnym przypadku ma zastosowanie norma art. 8 k.p., mieści się w granicach swobodnego uznania sędziowskiego. Sfera ta w ramach postępowania o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, może podlegać kontroli tylko w przypadku szczególnie rażącego i oczywistego naruszenia, czego Sąd Najwyższy nie stwierdza w rozpoznawanej sprawie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1970 r., III PRN 39/70, OSNCP 1971 nr 3, poz. 53; PiP 1972 nr 10, s. 170, z glosą K. Piaseckiego; z 15 września 1999 r., III CKN 339/98, OSNC 2000 nr 3, poz. 58; OSP 2000 nr 4, poz. 66, z glosą A. Szpunara; z 4 lipca 2002 r., I CKN 837/00, LEX Nr 56891 oraz z 30 października 2003 r., IV CK 151/02, LEX nr 157306).

Z tych względów skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia podlegała oddaleniu na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c.

=====